

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო
უნივერსიტეტის
სოციალურ და პოლიტიკურ მეცნიერებათა ფაკულტეტი
პოლიტიკის მეცნიერება

ნინი ორჯონიკიძე

ქალთა განათლების ხელმისაწვდომობა
ეთნიკური უმცირესობებისთვის
(მარნეულის მუნიციპალიტეტის მაგალითი)

ნაშრომი შესრულებულია პოლიტიკის მეცნიერების ბაკალავრის
აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად

ხელმძღვანელი: გიორგი მელიქიძე
პოლიტიკის მეცნიერების მიმართულების ასისტენტ-პროფესორი

თბილისი, 2026

ანოტაცია

ნაშრომში განხილულია ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენელი ქალების უმაღლეს განათლებაზე ხელმისაწვდომობის საკითხი მარნეულის მუნიციპალიტეტის მაგალითზე. კვლევის მიზანია იმ ფაქტორების გამოვლენა, რომლებიც ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენელი ქალების საგანმანათლებლო სისტემიდან გამოთიშვას განაპირობებს.

თემის აქტუალობა განპირობებულია იმით, რომ განთლება დემოკრატიულ საზოგადოებაში ადამიანის ერთ-ერთ უფლებად და განვითარების საფუძვლად მიიჩნევა. მიუხედავად სახელმწიფოს მხრიდან განხორციელებული პოლიტიკისა თუ საგანმანათლებლო მხარდაჭერისა, ეთნიკური უმცირესობებით დასახლებულ რეგიონში განათლებასთან დაკავშირებული პრობლემები კვლავ შეინიშნება. განსაკუთრებით რთული მდგომარეობა აქვთ ქალებს, რომელთაც ოჯახსა და განათლებას შორის არჩევანის გაკეთება უწევთ.

ნაშრომის თეორიულ საფუძველს გენდერული უთანასწორობის თეორიები, ეთნიკური უმცირესობების ინტეგრაციის საკითხები და სოციალური კონსტრუქტივიზმის მიდგომასთან დაკავშირებული აკადემიური ლიტერატურა წარმოადგენს. კვლევაში განხილულია ქალთა სოციალური მობილობა, ნაადრევი ქორწინება, განათლებაზე ხელმისაწვდომობა, სამოქალაქო ინტეგრაცია და სახელმწიფო საგანმანათლებლო პოლიტიკა.

კვლევის ფარგლებში თვისებრივი კვლევის მეთოდია გამოყენებული. მონაცემები წერილობითი სტრუქტურირებული კითხვარის საშუალებით შეგროვდა, რომელიც მარნეულის მუნიციპალიტეტში მცხოვრებ ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენელ ქალებსა და განათლების სფეროს წარმომადგენლებს გადაეზავნათ. კვლევა ასევე ეყრდნობა, ოფიციალურ დოკუმენტებსა და სტატისტიკურ მონაცემებს.

კვლევის შედეგები იძლევა საშუალებას გამოვლინდეს ის ძირითადი ბარიერები, რომლებიც ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენელი ქალების საგანმანათლებლო სისტემაში ჩართულობას ზღუდავს.

საკვანძო სიტყვები: ქალთა განათლება, ეთნიკური უმცირესობები, მარნეულის მუნიციპალიტეტი, უმაღლესი განათლება, გენდერული უთანასწორობა, ნაადრევი ქორწინება, სამოქალაქო ინტეგრაცია.

სარჩევი

შესავალი.....	4
თავი I. განათლების ხელმისაწვდომობა და გენდერული უთანასწორობა - თეორიული ასპექტები	10
თავი II. ეთნიკური უმცირესობების განათლების პოლიტიკა საქართველოში	17
თავი III. განათლების ხელშეშლელი ძირითადი პრობლემები	20
დასკვნა	26
ბიბლიოგრაფია	31
დანართი 1.	33
დანართი 2.	34
დანართი 3.	35

შესავალი

განათლება წარმოადგენს იარაღს, რომელიც სოციალური თანასწორობის, პიროვნული განვითარების, სრულფასოვნების ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი ნაწილია. ის ადამიანს უქმნის საფუძველს პოლიტიკურ და სამოქალაქო პროცესებში აქტიურად ჩართვისთვის. ქვეყნის დემოკრატიული სტაბილურობა პირდაპირ კავშირშია იმასთან, თუ რამდენად თანაბრად მიუწვდებათ ხელი მოქალაქეებს განათლებაზე განურჩევლად მათი ეთნიკური თუ გენდერული იდენტობისა. 21-ე საუკუნეში საზოგადოების ნაწილისთვის კვლავ მნიშვნელოვან გამოწვევად რჩება განათლებაზე ხელმისაწვდომობა განსაკუთრებით იმ ჯგუფებისთვის, რომლებიც ეკონომიკური, კულტურული თუ სოციალური პირობების გამო მოექცნენ იზოლაციაში. საკითხი განსაკუთრებით მწვავეა ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენელი ქალებისთვის, რომელთა წინაშეც განათლების მიღების გზაზე მრავალი სხვადასხვა პრობლემა იკვეთება (UNESCO, 2021; World Bank, 2018).

საქართველოში ეთნიკური უმცირესობებით დასახლებული რეგიონები გამოირჩევა განსხვავებული სოციალური და კულტურული გარემოთი, რაც მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს განათლების მიღებაზე. მაგალითად მარნეულის მუნიციპალიტეტში, გოგონების ნაადრევი დაოჯახების ტრადიცია ხელს უშლის სწავლის არათუ უმაღლეს სასწავლებელში გაგრძელებას, არამედ სკოლის დამთავრებას. ეს პრობლემა ქალების განვითარებას მხოლოდ ინდივიდუალურ დონეზე არ აფერხებს, არამედ უარყოფითად აისახება იმ საზოგადოებაზე, რომლის წევრებიც არიან. ეს პროცესი თავის მხრივ იწვევს, უთანასწორობის ზრდას და აფერხებს სოციალურ ინტეგრაციას (Amirejibi & Gabunia, 2021; CRRC Georgia, 2019).

მდედრობითი სქესისთვის განათლების მიღებაზე შეზღუდული ხელმისაწვდომობა საჯარო პოლიტიკის დიდი გამოწვევასაც წარმოადგენს. სახელმწიფოს მიერ განხორციელებული გარდაქმნები თუ ინიციატივები არ ერგება ადგილობრივ სოციალურ რეალობას, რის შედეგადაც ფორმალურად არსებულ საგანმანათლებლო შესაძლებლობებს ახალგაზრდები პრაქტიკაში ვერ იყენებენ. ამასთან, ნაადრევი ქორწინება კიდევ უფრო ართულებს უმაღლესი განათლების მიღების შანსს, შესაბამისად, საკითხი საჭიროებს კომპლექსურ ანალიზს (Dalakishvili & Imerlishvili, 2020).

თემის აქტუალობა განპირობებულია იმით, რომ განათლება წარმოადგენს ქალთა სოციალური, ეკონომიკური და პოლიტიკური გაძლიერების ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს წინაპირობას. მარნეულის მუნიციპალიტეტი გამოირჩევა ეთნიკური უმცირესობების მაღალი კონცენტრაციით, სადაც ქალები ხშირად აწყდებიან განათლებაზე ხელმისაწვდომობის დამატებით ბარიერებს, როგორიცაა ენობრივი დაბრკოლებები, სოციალურ-კულტურული ნორმები, ადრეული ქორწინება, ეკონომიკური სირთულეები

და ინფორმაციის ნაკლებობა. მიუხედავად იმისა, რომ ბოლო წლებში სახელმწიფოსა და საერთაშორისო ორგანიზაციების მიერ განხორციელდა არაერთი პროგრამა განათლების ხელმისაწვდომობის გასაზრდელად, აღნიშნული გამოწვევები კვლავ აქტუალურია. საკითხის კვლევა მნიშვნელოვანია არა მხოლოდ გენდერული თანასწორობის კუთხით, არამედ ადგილობრივი განვითარების, ქალთა ეკონომიკური დამოუკიდებლობისა და საზოგადოებრივ ცხოვრებაში მათი მონაწილეობის გაზრდის თვალსაზრისით. მარნეულის მაგალითი საშუალებას იძლევა შეფასდეს, რამდენად ეფექტიანად პასუხობს არსებული საგანმანათლებლო პოლიტიკა ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენელი ქალების საჭიროებებს.

ნაშრომის მიზანია გაანალიზდეს ის ძირითადი ფაქტორები, რომლებიც ხელს უშლიან ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენელ ქალებს უმაღლესი განათლების მიღებაში.

აღნიშნული მიზნის მისაღწერად დასახულია ამოცანები:

- განვიხილოთ განათლების ხელმისაწვდომობის და გენდერული უთანასწორობის თეორიული საფუძველი, სოციალური და საგანმანათლებლო გარემო მარნეულის მუნიციპალიტეტში;
- ფაქტორები, რომელიც განაპირობებს გოგონების ნაადრევ ქორწინებას და სწავლისგან ჩამოშორებას, უმაღლეს სასწავლებელში ჩაბარების შესაძლებლობას;
- იმ მიზეზების და სოციალური ფაქტორების შესწავლა, რომლებიც აფერხებენ გოგონების ინტეგრაციას აკადემიურ სივრცეში;
- სახელმწიფო და ადგილობრივი პოლიტიკის შეფასება, რომელიც მიმართულია ქალთა განათლების ხელშეწყობისკენ;

კვლევის ობიექტს წარმოადგენენ მარნეულის მუნიციპალიტეტში მცხოვრები გოგონები, რომლებმაც გარკვეული მიზეზების გამო ვერ მოახერხეს უმაღლესი განათლების მიღება.

კვლევის კითხვა:

რა ფაქტორები ზღუდავს ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენელი ქალების ხელმისაწვდომობას უმაღლეს განათლებაზე საქართველოში? აღნიშნული კითხვის შესაბამისად ჩამოყალიბებულია რომლის მიხედვითაც, კვლევა ეფუძნება დაშვებას, რომ მარნეულის მუნიციპალიტეტში ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენელი ქალების უმაღლეს განათლებაში ჩართულობას მნიშვნელოვნად ზღუდავს ტრადიციული სოციალურ-კულტურული ნორმები და გენდერული როლების შესახებ არსებული წარმოდგენები.

ოპერაციონალიზაცია და კონცეპტუალიზაცია:

წინამდებარე კვლევა ეფუძნება დაშვებას, რომ მარნეულის მუნიციპალიტეტში ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენელი ქალების

უმაღლესი განათლების მიღების პროცესში არსებული ბარიერები მნიშვნელოვანწილად განპირობებულია სოციალურ-კულტურული გარემოთი. კვლევის ცენტრალური კონცეფციაა „მაღლესი განათლების მიღების ბარიერები“ რომელიც განიმარტება როგორც იმ ფაქტორების ერთობლიობა, რომლებიც ზღუდავს ან ართულებს ქალების მიერ უმაღლეს საგანმანათლებლო სისტემაში შესვლას, სწავლის გაგრძელებასა და წარმატებით დასრულებას.

კვლევის ფარგლებში განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობა სოციალურ-კულტურული ნორმების კონცეფციას, რომელიც მოიცავს საზოგადოებაში დამკვიდრებულ ღირებულებებს, წესებსა და ქცევის მოდელებს, რომლებიც განსაზღვრავს ქალისა და მამაკაცის სოციალურ როლებსა და მათ მიმართ არსებულ მოლოდინებს. აღნიშნული ნორმები გავლენას ახდენს როგორც ინდივიდუალურ არჩევანზე, ისე ოჯახისა და თემის გადაწყვეტილებებზე. მნიშვნელოვან კონცეფციას წარმოადგენს ასევე გენდერული როლები, რომლებიც ასახავს საზოგადოებაში გავრცელებულ წარმოდგენებს ქალისა და მამაკაცის ფუნქციებისა და პასუხისმგებლობების შესახებ. გენდერული როლები განსაზღვრავს, თუ რამდენად მისაღებია ქალის მიერ განათლების მიღება, კარიერული განვითარება ან საცხოვრებელი ადგილის შეცვლა სასწავლებლად.

კვლევა ასევე ეყრდნობა ოჯახური მოლოდინების კონცეფციას. ოჯახური მოლოდინები გულისხმობს ოჯახის წევრების დამოკიდებულებებს, შეხედულებებსა და მოთხოვნებს ქალის განათლების, ქორწინების, დასაქმებისა და სოციალური ცხოვრების მიმართ. ეთნიკური უმცირესობებით დასახლებულ თემებში ოჯახი ხშირად წარმოადგენს გადაწყვეტილების მიღების მნიშვნელოვან აქტორს, რაც გავლენას ახდენს ქალის საგანმანათლებლო შესაძლებლობებზე.

ოპერაციონალიზაცია

კვლევის მიზნებიდან გამომდინარე, სოციალურ-კულტურული ნორმები ოპერაციონალიზდება ისეთი განზომილებების მეშვეობით, როგორიცაა ქალის სოციალური როლის შესახებ არსებული წარმოდგენები, თემის დამოკიდებულება ქალთა განათლების მიმართ, ადრეული ქორწინების პრაქტიკა და საზოგადოების მხრიდან სოციალური კონტროლის მექანიზმები. აღნიშნული განზომილებების შესწავლა შესაძლებელი იქნება რესპონდენტების გამოცდილებებისა და აღქმების ანალიზის საფუძველზე გენდერული როლების კონცეფცია ოპერაციონალიზდება ქალისა და მამაკაცის პასუხისმგებლობების განაწილების, ოჯახში გადაწყვეტილების მიღების პროცესისა და პროფესიული არჩევანის მიმართ არსებული დამოკიდებულებების შესწავლის გზით. განსაკუთრებული ყურადღება დაეთმობა იმასს, თუ როგორ აღიქვამენ რესპონდენტები ქალის განათლებასა და ოჯახურ მოვალეობებს შორის ურთიერთმიმართებას.

ოჯახური მოლოდინების შესწავლის მიზნით გაანალიზდება მშობლებისა და ოჯახის სხვა წევრების გავლენა ქალის საგანმანათლებლო არჩევანზე, მათ შორის უნივერსიტეტში ჩაბარების, სპეციალობის არჩევისა და სხვა ქალაქში სწავლის გაგრძელების საკითხებზე. ასევე შეფასდება ოჯახის მხრიდან ფინანსური, ემოციური და მორალური მხარდაჭერის ხარისხი.

უმაღლესი განათლების მიღების ბარიერები ოპერაციონალიზდება ისეთი ინდიკატორების მეშვეობით, როგორიცაა უნივერსიტეტში ჩაბარების შესაძლებლობა, სწავლის გაგრძელებასთან დაკავშირებული სირთულეები, გეოგრაფიული ხელმისაწვდომობა, ეკონომიკური შეზღუდვები და სოციალური თუ კულტურული წინააღმდეგობები. კვლევის პროცესში განსაკუთრებული ყურადღება დაეთმოთ თავად რესპონდენტების მიერ აღქმულ ბარიერებს, რადგან სწორედ მათი გამოცდილება წარმოადგენს კვლევის ძირითად ანალიტიკურ ერთეულს.

ამრიგად, კვლევა შეისწავლის, თუ როგორ ქმნის სოციალურ-კულტურული ნორმების, გენდერული როლებისა და ოჯახური მოლოდინების ურთიერთქმედება იმ ბარიერებს, რომლებიც ზღუდავს მარნეულის მუნიციპალიტეტში მცხოვრები ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენელი ქალების მონაწილეობას უმაღლეს განათლებაში.

ნაშრომის **თეორიულ ჩარჩოს** წარმოადგენს სოციალური კონსტრუქტივიზმის თეორია. სოციალური კონსტრუქტივიზმი ამტკიცებს, რომ რეალობა, სოციალური როლები და ინსტიტუტები არ არის ბიოლოგიურად დეტერმინირებული, არამედ იქმნება და ნარჩუნდება საზოგადოებრივი ინტერაქციის, კულტურული ნორმებისა და ენის საშუალებით (Berger & Luckmann, 1966). ეთნიკური უმცირესობების კონტექსტში, გოგონებისა და ქალების როლი ოჯახსა და თემში ხშირად სოციალურად არის კონსტრუირებული ტრადიციული მოლოდინების გარშემო (მაგალითად: ადრეული ქორწინება, საოჯახო საქმეები, მზრუნველის როლი). კულტურული ნორმები განსაზღვრავენ, თუ რა მიიჩნევა „ქალურ“ ან „ვაჟკაცურ“ ქცევად, რაც პირდაპირ აისახება განათლების პრიორიტეტულობაზე. ბურდიეს (Bourdieu, 1986) სოციალური და კულტურული კაპიტალის თეორია ამყარებს ამ მიდგომას: ეთნიკური უმცირესობების თემებში კულტურული კაპიტალი ხშირად მიმართულია თემის იდენტობისა და ტრადიციების შენარჩუნებაზე, ხოლო ფორმალური განათლება, განსაკუთრებით ქალებისთვის, შესაძლოა აღიქმებოდეს როგორც საფრთხე ამ კულტურული კონსტრუქტისთვის.

ნაშრომში გენდერული უთანასწორობის ანალიზისთვის მნიშვნელოვანია ასევე რევინ კონელის (Connell, 1987) სოციალიზაციისა და გენდერული როლების რეპროდუქციის კონცეფცია. კონელის მიხედვით, კონკრეტულ სოციალურ ჯგუფებში მოქმედებს ე.წ. „გენდერული რეჟიმები“, რომლებიც განსაზღვრავენ ძალაუფლების ასიმეტრიულ გადანაწილებას კაცებსა და ქალებს შორის. ეთნიკური უმცირესობების კონტექსტში, თემში არსებული

ტრადიციული გენდერული რეჟიმი სოციალიზაციის პროცესშივე ახდენს ქალის როლის მარგინალიზაციას. გოგონების სოციალიზაცია ხდება იმ მოლოდინების ირგვლივ, რომლებიც მათ მხოლოდ კერძო, საოჯახო სფეროს მიაკუთვნებს (ადრეული ქორწინება, დედობა), ხოლო საჯარო სფერო და განათლება კაცის პრეროგატივად არის მიჩნეული. შესაბამისად, განათლებაზე ხელმისაწვდომობის შეზღუდვა წარმოადგენს არა შემთხვევით ბარიერს, არამედ არსებული პატრიარქალური სტრუქტურის მიერ გენდერული უთანასწორობის სისტემურ რეპროდუქციას. თეორიული პერსპექტივა კვლევას ეხმარება შეისწავლოს, როგორ განისაზღვრება ქალის როლი ტრადიციულ საზოგადოებაში და როგორ შეიძლება ეს როლი განათლების მიღების ბარიერად იქცეს. ტრადიციულ გარემოში ცხოვრება, ნიშნავს ოჯახის ტრადიციებისა თუ შეხედულებების პირველ ადგილას დაყენებას. აქ ქალის როლი დაკავშირებულია ქორწინებასთან, საოჯახო პასუხისმგებლობებთან, ამიტომ შესაძლოა განათლება მეორეხარისხოვან როლს თამაშობდეს გოგონების ცხოვრებაში. შესაბამისად თეორიული ჩარჩო საშუალებას იძლევა, პრობლემა გაანალიზდეს სტრუქტურული გარემოს გავლენისა და სოციალური ნორმების და არაინდივიდუალური არჩევის ქრილში (Berger & Luckmann, 1966).

ნაშრომში გამოყენებულია **თვისებრივი კვლევის მეთოდი**. აღნიშნული მეთოდი შეირჩა იქიდან გამომდინარე, რომ საკვლევი საკითხისთვის საჭიროა რესპონდენტების პირადი გამოცდილებების, დამოკიდებულებებისა და სოციალური გარემოს საფუძვლიანი შესწავლა.

კვლევის პირველ ეტაპზე ჩატარდა სამაგიდე კვლევა, როლის ფარგლებშიც გაანალიზდა INICEF-ის, UNFPA-ის, CRCC Georgia-ს, საქართველოს სახალხო დამცველის, სოციალური სამართლიანობის ცენტრის და სხვა ორგანიზაციების მასალები. აღნიშნულმა მასალებმა და რესპონდენტებისგან მიღებულმა მონაცემებმა კვლევას მარნეულის მაგალითის უფრო ფართო კონტექსტში განხილვის საშუალება მისცა.

ძირითად ინსტრუმენტს წარმოადგენს სტრუქტურირებული კითხვარი, რომელიც რესპონდენტს აძლევს საშუალებას დააფიქსიროს მისი შეხედულება განათლების მიღების, უმაღლეს სასწავლებელში ინტეგრაციის, ოჯახის დამოკიდებულების, ნაადრევი ქორწინების, სხვადასხვა ბარიერის შესახებ. ასევე, სტრუქტურირებული კითხვარის გზით გამოიკითხნენ განათლების სფეროს წარმომადგენლები, სკოლის მასწავლებლები.

კვლევის ფარგლებში განხორციელდა მიზნობრივი **შერჩევა**. კვლევაში მარნეულის მუნიციპალიტეტში მცხოვრები ეთნიკური უმცირესობების 18-დან 30 წლამდე 16 მდედრობითი სქესის წარმომადგენლი ჩაერთო, რომლებმაც გარკვეული ფაქტორების გამო შეწყვიტეს ან გააგრძელეს განათლების მიღება. კვლევაში ორივე ჯგუფის ჩართვამ მოგვცა საშუალება გამოგვეკვეთა ფაქტორები, რომლებიც გოგონებს უშლის ან უწყობს ხელს

განათლების მიღებაში. კვლევაში მონაწილეობა მიიღო განათლების სფეროს 7-მა წარმომადგენელმა: სკოლის მასწავლებელმა.

ნაშრომში განათლების ხელმისაწვდომობასთან დაკავშირებული მრავალი პრობლემაა განხილული, კვლევის შეზღუდვას წარმოადგენს ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენელი ჯგუფების საცხოვრებელი ადგილი. ისინი საქართველოს ბევრ რეგიონში ცხოვრობენ, ნაშრომში კი მხოლოდ მარნეულის მუნიციპალიტეტია განხილული. ასევე, ნაადრევი ქორწინება არის სენსიტიური საკითხი, შესაბამისად შესაძლოა რესპონდენტები არ იყვნენ გულწრფელები.

ნაშრომის სტრუქტურა:

ნაშრომი შედგება შესავლის, 3 თავისა და დასკვნისაგან. პირველ თავში მიმოხილულია განათლების ხელმისაწვდომობისა და გენდერული უთანასწორობის ასპექტები; მეორე თავი მოიცავს ეთნიკური უმცირესობების განათლების პოლიტიკას საქართველოში; ხოლო მესამე თავი ეხება განათლების ხელშეშლელ ძირითად პრობლემებს.

თავი I. განათლების ხელმისაწვდომობა და გენდერული უთანასწორობა - თეორიული ასპექტები

კვლევა ეფუძნება ნაილა კაბირის ნაშრომს, რომელიც ეხება გენდერულ თანასწორობასა და ქალთა გაძლიერებას (Kabeer, 2005). ავტორი, განათლებას განიხილავს როგორც ქალის თავისუფლების, სოციალური და ეკონომიკური დამოუკიდებლობის უმთავრეს იარაღს, რაც გვეხმარება ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენელი ქალების თვითრეალიზაციის ბარიერების შეფასებაში. კვლევის მიზნებიდან გამომდინარე, მნიშვნელოვანი ნაშრომია ბერგერისა და ლუკმანის „სოციალური რეალობის კონსტრუქცია“ (Berger & Luckmann, 1966). აღნიშნული მიდგომა მნიშვნელოვანია სოციალური განხილვისას, რადგან ის გვიჩვენებს, თუ როგორ ყალიბდება ახალგაზრდა გოგონების მენტალიტეტი, განათლებაზე უარის თქმის და საოჯახო საკითხების წინა პლანზე დაყენებისას, თუ ეს ხდება, საზოგადოებაში მიღებული სოციალურ-კულტურული ნორმების გავლენით. აღსანიშნავია გაეროს ბავშვთა ფონდისა (UNICEF) და გაეროს მოსახლეობის ფონდის (UNFPA) ერთობლივი კვლევა საქართველოში ადრეული ქორწინების საზიანო პრაქტიკების შესახებ (Gupta et al., 2018). ეს ნაშრომი დეტალურად აღწერს, თუ როგორ აღიქმება ტრადიციულ საზოგადოებაში განათლება და ოჯახის შექმნა ურთიერთსაპირისპირო პროცესებად და როგორ იწვევს სოციალური წნეხი გოგონების მიერ სწავლის შეწყვეტას. კვლევისთვის შესაბამის და აქტუალურ ლიტერატურას წარმოადგენს ნაშრომები, რომლებიც ეხება ეთნიკური უმცირესობების სამოქალაქო ინტეგრაციასა და „1+4“ საგანმანათლებლო პროგრამის გამოწვევებს (კანდელაკი, 2020).

განათლება ადამიანს აძლევს საშუალებას იყოს ეკონომიკურად დამოუკიდებელი, სოციალურ ცხოვრებაში აქტიურად ჩართული, ის უკავშირდება პიროვნულ სიძლიერეს, არჩევანის თავისუფლებას. ნაილა კაბირმა დაწერა ნაშრომი „გენდერული თანასწორობა და ქალთა გაძლიერება: მესამე ათასწლეულის განვითარების მიზნის კრიტიკული ანალიზი“ („Gender Equality and Women’s Empowerment: A Critical Analysis of Third Millennium Development Goal“) (Kabeer, 2005). კაბირის აზრით, ქალისთვის განათლების მიღება არის მისი გაძლიერების საშუალება, ზრდის ქალების ინფორმირებულობას, არჩევანებში ჩართულობას ეს არის ქალის თავისუფლება, რაც სოციალურ და ეკონომიკურ დამოუკიდებლობას უკავშირდება. კვლევისთვის. მიდგომის მიხედვით, ქალებისთვის განათლების შეზღუდვა შეიძლება განვიხილოთ, როგორც მათი თვითრეალიზაციის და არჩევანის შეზღუდვა.

გენდერული უთანასწორობის საკითხების გაანალიზებისთვის მნიშვნელოვანია სიმონ დე ბოვუარის ნაშრომი „The Second Sex“, რომლის

მიხედვითაც, ქალის როლი საზოგადოებაში არ ყალიბდება ბუნებრივად, მას კულტურული და რელიგიური ნორმები განსაზღვრავს (Beauvoir, 1949/2011). ეს თეორია გვეხმარება იმ საზოგადოების შესწავლისთვის, სადაც მთავარი პრიორიტეტი ქორწინება, ოჯახი და ტრადიციებია, ხოლო განათლება მეორეხარისხოვანი.

სოციალური და კულტურული ნორმები გავლენას ახდენს ადამიანის განვითარებაზე. ბერგერის და ლუკმანის სოციალური კონსტრუქტივიზმის მიხედვით, სოციალური რეალობა ღირებულებების, ურთიერთობების და სხვადასხვა ნორმის შედეგად ყალიბდება და შემდეგ ინდივიდები ამ მოვლენებს ბუნებრივად აღიქვამენ (Berger & Luckmann, „*The Social Construction of Reality*“, 1966). აღნიშნული მიდგომა მნიშვნელოვანია მარნეულის მუნიციპალიტეტის სოციალური განხილვისას, რადგან ახალგაზრდების მენტალიტეტი, ოჯახური საკითხების წინა პლანზე დაყენება, განათლების მიღებაზე უარის თქმა დამოკიდებულია საზოგადოებაში მიღებულ ნორმებსა და გავლენებზე.

ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი კვლევა UNICEF-სა და UNFPA-ს ეკუთვნის. კვლევის - „Exploring Harmful Practices of Early/Child Marriage in Georgia“- თანახმად ადრეული ქორწინება უარყოფითად აისახება გოგონების განათლებაზე, რადგან განათლება და ოჯახის შექმნა ურთიერთსაპირისპირო პროცესებად აღიქმება, იქიდან გამომდინარე რომ ამ დროს ოჯახური პასუხისმგებლობები უფრო პრიორიტეტული ხდება დიასახლისისთვის, ვიდრე განათლება (Gupta et al., 2018).

UNICEF მიხედვით, გოგონების მიერ სწავლის შეწყვეტა არა ინდივიდუალური გადაწყვეტილება, არამედ ოჯახის ტრადიციის და სოციალური გარემოს შედეგია (Gupta et al., 2018). საზოგადოების აზრით, ქალისთვის განათლების მიღება არ არის საჭირო, რადგან ქალის ძირითადი მოვალეობა ოჯახურ საქმიანობაში ჩართვაა. სწორედ ეს არის სოციალური წნეხი, რაც გოგონებს უზღუდავს განათლების მიღების შესაძლებლობას. სოციალურ- კულტურული ნორმები დიდ გავლენას ახდენს გოგონების თვითშეფასებაზე, პიროვნულ განვითარებასა და გადაწყვეტილებების მიღებაზე. ამასთან, დროთა განმავლობაში სოციალური ჩამოყალიბდა, ხალხმა გაითავისა კულტურული ნორმები და გოგონები ხშირად თავადვე იაზრებენ რომ ოჯახის შექმნა და ამაზე ზრუნვა უფრო მნიშვნელოვანია ვიდრე განათლების მიღება და განვითარება.

ლიტერატურაში გოგონების განათლების მიღების შეწყვეტის ერთ-ერთ მიზეზად ნაადრევი ქორწინება სახელდება. კვლევები ადასტურებს რომ გოგონებისთვის ნაადრევი ქორწინება ამცირებს განათლების მიღების შესაძლებლობას როგორც სკოლაში, ისე უმაღლეს სასწავლებელში (UNICEF, 2021; UNFPA, 2020).

გაეროს მოსახლების ფონდმა (UNFPA) ჩაატარა კვლევა ნაადრევი ქორწინების შესახებ- *Child Marriage in Georgia* (2020), კვლევაში ნაადრევი

ქორწინება განხილულია როგორც გენდერული უთანასწორობის შედეგი, რომელიც ეთნიკური უმცირესობების დასახლებულ რეგიონებში ვრცელდება. აღნიშნული ფაქტი კი იწვევს მათთვის განათლების მიღების შეწყვეტას. კვლევაში აღნიშნულია, რომ ტრადიციულ საზოგადოებაში გოგონების სოციალური როლი ძირითადად ოჯახსა და ქორწინებას უკავშირდება. კვლევა ასევე მიუთითებს რომ გოგონები გადაწყვეტილებებს მათი მომავლის შესახებ არ იღებენ დამოუკიდებლად და ოჯახის წნეხი, საზოგადოების აზრი მათთვის ძალიან მნიშვნელოვანია (UNFPA, 2020). ეს კი პირდაპირ უკავშირდება წინამდებარე კვლევის მიზანს, რადგან ქალთა განათლების ხელმისაწვდომი განიხილება სწორედ სოციალურ-კულტურული გარემოს გავლენით მარნეულის მუნიციპალიტეტის მაგალითზე.

სახელმწიფო ენის ცოდნის დონე დიდ პრობლემას წარმოადგენს არაქართულენოვანი მოსახლეობისთვის და ის კვლავ დიდ ბარიერად რჩება. განსაკუთრებით საყურადღებოა არაქართულენოვანი სკოლების მდგომარეობა, სადაც ქართული ენის სწავლების ხარისხი დაბალია, რაც შემდგომ გავლენას ახდენს უმაღლესი განათლების მიღების ხარისხზე. ავტორები აღნიშნავენ რომ „1+4“ პროგრამას ნამდვილად აქვს კარგი შედეგები, თუმცა განათლების სფეროში კვლავ არსებობს გამოწვევები, რაც ხელს უშლის ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენელ ახალგაზრდებს უმაღლესი სრულფასოვანი განათლების მიღებაში.

UNESCO-სა და მსოფლიოს ბანკის კვლევი მოწმობს რომ განათლების მაღალი დონე და დასაქმის უკეთესი შესაძლებლობა პირდაპირ კავშირშია ერთმანეთთან, რაც შემდგომ მაღალ შემოსავალსა და ცხოვრების ხარისხს უკავშირდება. განსაკუთრებით საინტერესოა ქალთა განათლების საკითხი, რადგან ისინი მომავალ თაობას ზრდიან, აქტიურად მონაწილეობენ სხვადასხვა სოციალურ პროგრამებსა თუ აქტივობებში და უკეთეს სოციალურ და ეკონომიკურ ბარიერს ქმნიან ოჯახისათვის (UNESCO, 2021; World Bank, 2018).

მარნეულის მუნიციპალიტეტის კონტექსტი განათლებისა და სოციალური მობილობის საკითხში განსაკუთრებული მნიშვნელობისაა. ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენელი ქალები ერთდროულად აწყდებიან გენდერულ, ეთნიკურ თუ სხვა ბარიერებს. მათთვის განათლების მიღების შეწყვეტა ნიშნავს რომ მცირდება წინსვლისა და განვითარების შესაძლებლობა და ძლიერდება მათი ტრადიციული ფონი. განათლების მიღების პრობლემა კი სოციალურ მობილობას, პიროვნულ განვითარებას და თანასწორობას უკავშირდება.

ქალთა განათლება, გენდერული უთანასწორობა, ეთნიკური უმცირესობების ინტეგრაცია, სოციალური იზოლაცია, ჩაგვრა, ნაადრევი ქორწინება არის ერთმანეთზე გადაჯაჭვული საკითხები. როგორც საერთაშორისო, ისე ქართული კვლევები ადასტურებენ რომ სოციალური, რელიგიური და

კულტურული ნორმები მოსახლეობის განვითარებასა თუ აზროვნებაზე ახდენს გავლენას, რაც მომავალში დაკავშირებულია გოგონების სწავლასა და ქორწინებაზე. მიუხედავად მრავალი კვლევისა, მარნეულის მუნიციპალიტეტში ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენელი ქალების განათლების მიღების გზიდან ჩამოშორების საკითხი არ არის საფუძვლიანად შესწავლილი.

განათლება თანამედროვე საზოგადოების განვითარების, სოციალური თანასწორობის, დემოკრატიული ღირებულებების განმტკიცებისა და სამოქალაქო პასუხისმგებლობის ჩამოყალიბების უმთავრესი იარაღია. განათლებაზე თანაბარი ხელმისაწვდომობა წარმოადგენს ადამიანის ფუნდამენტალურ უფლებას, რომელიც გარანტირებულია როგორც საერთაშორისო სამართლებრივი აქტებით, ისე ეროვნულ დონეზე, კერძოდ, საქართველოს კონსტიტუციით (საქართველოს კონსტიტუცია, 1995). მიუხედავად ამ მყარი საკანონმდებლო მოცემულობისა, რეალობაში არსებული სტრუქტურული ბარიერები კვლავ მნიშვნელოვნად ზღუდავს გარკვეული სოციალური ჯგუფების სრულფასოვან ინტეგრაციას უმაღლეს აკადემიურ სივრცეში. ეს გამოწვევა განსაკუთრებით მწვავედ და კომპლექსურად გვხვდება ეთნიკური უმცირესობის წარმომადგენელ ქალებთან, რომლებიც 21-ე საუკუნეშიც კი კულტურული სტერეოტიპებისა და ტრადიციული წნეხის მსხვერპლნი არიან. ტრადიციები ხშირად ზღუდავს მათ პიროვნულ შესაძლებლობებს და არ ეძლევათ რეალური საშუალება, მიიღონ სრულფასოვანი უმაღლესი განათლება. ეს კი ხელს უშლის მათ, გადადგან ქმედითი ნაბიჯები წინ საკუთარი განვითარებისთვის და ჩამოყალიბდნენ საზოგადოების სრულფასოვან წევრებად. ამ კონტექსტში, განათლების უფლების რეალიზაცია სცილდება უბრალო ინსტიტუციურ ჩარჩოებს, როგორც ელეინ ენტერჰალტერი (Unterhalter, 2007) აღნიშნავს, გოგონების განათლება გლობალური სოციალური სამართლიანობის უმთავრესი საზომია და მისი შეზღუდვით საზოგადოება მუდმივ სტრუქტურულ უთანასწორობას აწყდება.

თანამედროვე სახელმწიფოში განათლება ადამიანს აძლევს შესაძლებლობას, იყოს ეკონომიკურად დამოუკიდებელი, აქტიურად ჩაერთოს პოლიტიკურ კულტურაში, სამოქალაქო პროცესებსა და სხვადასხვა საზოგადოებრივ აქტივობებში. განათლებული ქალი პირდაპირ კავშირშია განათლებულ მომავალ თაობასთან, სიღარიბის დონისა და მასთან დაკავშირებული რისკების შემცირებასთან, დემოკრატიული პროცესების ჯანსაღ განვითარებასთან. ადამიანის განათლება მხოლოდ ინდივიდუალურ წინსვლას არ ნიშნავს, ის ფართო საზოგადოებრივ პროგრესსა და განვითარებას უკავშირდება. განათლების თანაბარი ხელმისაწვდომობა მხოლოდ საგანმანათლებლო სისტემის ან ცალკეული სკოლებისა და

უნივერსიტეტების არსებობას არ გულისხმობს. ეს არის რეალური და პრაქტიკული შესაძლებლობა ყველა სოციალური ჯგუფისთვის, შეძლოს მისივე ფუნდამენტური უფლების გამოყენება ყოველდღიურობაში. როდესაც გარკვეული ჯგუფები, მათ შორის ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენელი ქალები, ვერ იღებენ სრულფასოვან განათლებას, ეს საზოგადოებაში აჩენს არა უბრალოდ ინდივიდუალურ პრობლემას, არამედ ღრმა სტრუქტურულ უთანასწორობას, რაც გრძელვადიან პერსპექტივაში ბლოკავს ქვეყნისა და საზოგადოების განვითარებას.

თეორიულ დონეზე, განათლება არის სოციალური მობილობის მთავარი ინსტრუმენტი, რაც ინდივიდს აძლევს შესაძლებლობას გააუმჯობესოს საკუთარი სოციალური, ეკონომიკური და პროფესიული მდგომარეობა. განათლება ქალებისთვის ქმნის უსაფრთხო სივრცეს, სადაც მათ შეუძლიათ შეიძინონ პროფესიული ცოდნა, უნარები და დამოუკიდებლად მიიღონ გადაწყვეტილებები საკუთარი მომავლის შესახებ. სწორედ ამიტომ, ქალთა განათლება აკადემიურ დისკურსში ყოველთვის განიხილება ეკონომიკური გაძლიერებისა და საზოგადოებრივ ცხოვრებაში აქტიური, სრულფასოვანი მონაწილეობის აუცილებელ წინაპირობად. მსოფლიო ბანკის (World Bank, 2018) მონაცემებით, განათლების მაღალი დონე და დასაქმების უკეთესი შესაძლებლობები პირდაპირ კავშირშია ერთმანეთთან, რაც შემდგომში მაღალ შემოსავალსა და ცხოვრების ხარისხის გაუმჯობესებას განაპირობებს. განსაკუთრებით საყურადღებოა ქალთა განათლების საკითხი, რადგან ისინი მომავალ თაობას ზრდიან, აქტიურად მონაწილეობენ სხვადასხვა სოციალურ პროგრამებსა თუ აქტივობებში და უკეთეს სოციალურ და ეკონომიკურ ბარიერს ქმნიან ოჯახისათვის, რაც იცავს მათ სიღარიბისგან, ჩაგვრისგან, მანიპულაციებისგან და ა.შ.

ნაილა კაბირის (Kabeer, 2005) ქალთა გაძლიერების თეორიის მიხედვით, განათლება არ არის მხოლოდ უნარ-ჩვევებისა და წერა-კითხვის ცოდნის ტექნიკური ერთობლიობა, ის არის სასიცოცხლო რესურსი, რომელიც ავითარებს ქალის „იდენტობას“, უნარს, ჩამოაყალიბოს სტრატეგიული ცხოვრებისეული არჩევანი, იყოს ინფორმაციულად და ეკონომიკურად დამოუკიდებელი და თავად მიიღოს გადაწყვეტილებები საკუთარ მომავალზე. კაბირი გაძლიერების პროცესს სამ ურთიერთდაკავშირებულ განზომილებად ყოფს: რესურსები- წვდომა მატერიალურ, ადამიანურ და სოციალურ სიკეთეებზე; „აგენტობა“- გადაწყვეტილების მიღების პროცესი და ხმის უფლება; და მიღწევები- სასურველი ცხოვრებისეული შედეგები. კაბირის აზრით, ქალისთვის განათლების მიღება არის მისი კომპლექსური გაძლიერების უმთავრესი საშუალება, რომელიც პირდაპირ ზრდის ქალების ინფორმირებულობას, სამოქალაქო აქტიურობასა და არჩევნებში ჩართულობას. ეს არის ქალის რეალური თავისუფლება, რაც სოციალურ და ეკონომიკურ დამოუკიდებლობას უკავშირდება.

როდესაც ქალს განათლების მიღების შესაძლებლობა ეზღუდება, ზიანდება ამ სამივე განზომილების უწყვეტობა და მთლიანობა. განათლების გარეშე დარჩენილი ქალი კარგავს ეკონომიკურ დამოუკიდებლობას, რაც მას სრულად დამოკიდებულს ხდის მამაკაცზე- მის მეუღლეზე ან მამაზე- და ართმევს უფლებას, მონაწილეობა მიიღოს ოჯახური თუ თემური, საზოგადოებრივი და ზოგჯერ პირადი გადაწყვეტილების მიღებაშიც კი. წინამდებარე კვლევისთვის ეს მიდგომა განსაკუთრებით საინტერესო და რელევანტურია, რადგან ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენელი ქალებისთვის განათლების შეზღუდვა შეიძლება პირდაპირ განვიხილოთ, როგორც მათი თვითრეალიზაციის, პიროვნული ზრდისა და თავისუფალი არჩევანის უხეში შეზღუდვა.

გენდერული უთანასწორობის თეორიული პერსპექტივა ამტკიცებს, რომ ქალისა და მამაკაცის სოციალური როლები არ არის ბიოლოგიური მოცემულობა, არამედ წარმოადგენს კულტურულ და სოციალურ კონსტრუქტს. ეს თეორია ხაზს უსვამს, რომ განსხვავებული კულტურის მატარებელი საზოგადოება თავისებურად განსხვავებულ სოციუმს ქმნის, რაც საბოლოოდ ქალისა და მამაკაცის განსხვავებულ ცხოვრებაზე ახდენს გავლენას. აღნიშნული მოცემულობა მკაფიოდ აისახება მათ შესაძლებლობებზე, გადაწყვეტილებებსა თუ ცხოვრებისეულ არჩევანზე, რაც რიგ შემთხვევებში გოგონებს აიძულებს, ნაადრევად შეწყვიტონ სწავლა. სიმონ დე ბოვუარის (Beauvoir, 1949/2011) კლასიკური ფემინისტური მიდგომა ხაზს უსვამს იმას, რომ საზოგადოება, კულტურული და რელიგიური ნორმები ხელოვნურად განსაზღვრავენ ქალის როლს და აწესებენ მყარ გენდერულ ასიმეტრიას. პატრიარქალურ გარემოში ქალი აღიქმება როგორც „მეორე სქესი“, რომლის ფუნქციაც მხოლოდ კერძო სფეროთი შემოიფარგლება. ეს თეორია გვჩვენებს იმ ტრადიციული საზოგადოების სპეციფიკის შესწავლისთვის, სადაც მთავარი პრიორიტეტი ქორწინება, ოჯახი და ადათ-წესებია, ხოლო განათლება მეორეხარისხოვან, არაპრიორიტეტულ ფენომენად არის მიჩნეული.

ჯოან აკერის (Avker, 2006) „უთანასწორობის რეჟიმების“ თეორია კიდევ უფრო აძლიერებს ამ არგუმენტს და განმარტავს, რომ სოციალური ინსტიტუტები- ოჯახი, თემი, სასკოლო სივრცე- თავადვე, სისტემურად აწარმოებენ და ინახავენ გენდერულ, კლასობრივ და რასობრივ იერარქიებს. გენდერული უთანასწორობა განსაკუთრებით თვალსაჩინო და მწვავეა იმ საზოგადოებებში, სადაც ქალისა და მამაკაცის როლები მკაცრად და ხისტად არის გამიჯნული. ასეთ გარემოში გოგონებისგან საზოგადოება მხოლოდ ოჯახური პასუხისმგებლობების აღებასა და დიასახლისობას მოელის. შედეგად, განათლება აღიქმება არა როგორც აუცილებელი უფლება და განვითარების ერთადერთი გზა არამედ როგორც არასავალდებულო არჩევანი. ეს მიდგომა გოგონებს უზღუდავს როგორც აკადემიურ

განვითარებას, ისე საზოგადოებრივ ცხოვრებაში სრულფასოვანი მონაწილეობის შესაძლებლობას.

ამრიგად, განათლების ხელმისაწვდომობა და გენდერული უთანასწორობა ერთმანეთთან მჭიდროდაა დაკავშირებული. როდესაც ქალს არ აქვს განათლების მიღების შესაძლებლობა, ეს უარყოფითად აისახება მის ეკონომიკურ მდგომარეობაზე, საზოგადოებრივ ცხოვრებაში ჩართულობასა და სოციალურ მობილობაზე. ამიტომ, ქალთა განათლების პრობლემა უნდა განვიხილოთ არა მხოლოდ როგორც ვიწრო საგანმანათლებლო ან საჯარო პოლიტიკის პრობლემა, არამედ როგორც ფართო სოციალური უთანასწორობის, ფუნდამენტურ უფლებათა დარღვევის და დემოკრატიული განვითარების შეფერხების გამოვლინება. გაეროს ქალთა ორგანიზაციის (UN Women, 2020) შეფასებით, გენდერული როლების ასეთი ხისტი დაყოფა სისტემურად ზღუდავს ქალთა თვითრეალიზაციას, ხელს უშლის მათ ჩართულობას შრომის ბაზარზე და საბოლოო ჯამში აფერხებს მთელი საზოგადოების დემოკრატიულ და ეკონომიკურ პროგრესს.

თავი II. ეთნიკური უმცირესობების განათლების პოლიტიკა საქართველოში

საქართველოში მრავალი ეთნიკური უმცირესობის წარმომადგენელი ჯგუფი ცხოვრობს, რომლებიც ქვეყნის მოსახლეობის განუყოფელ ნაწილს წარმოადგენენ. ისინი ძირითადად სხვადასხვა რეგიონში კომპაქტურად არიან დასახლებულნი, მაგალითად: ქვემო ქართლსა და სამცხე-ჯავახეთში. აღნიშნული ტერიტორიებისთვის დამახასიათებელია მკაფიოდ გამოხატული განსხვავებული კულტურა, ენა, რელიგიური და სოციალური გარემო რაც, ბუნებრივია, დიდ გავლენას ახდენს ამ ჯგუფების სამოქალაქო ინტეგრაციის პროცესსა და ადგილობრივი მოსახლეობასთან ურთიერთობაზე. ამ გეოგრაფიული და კულტურული დისტანცირების გამო, ეთნიკური უმცირესობებისთვის განათლების მიღების პროცესი სერიოზულ და მრავალშრიან გამოწვევას წარმოადგენს.

იმის მიუხედავად, რომ ამ პრობლემის აღმოფხვრაში ჩართულია სახელმწიფო, ახალგაზრდები ყოველდღიურობაში მაინც აწყდებიან სხვადასხვა სახის ბარიერს, რომელიც მათ უზღუდავს ხარისხიანი განათლების მიღების უფლებას. განათლების მიღების ხელმიუწვდომლობის საკითხი განსაკუთრებით მწვავედ იკვეთება, როდესაც უმაღლეს განათლებას ვეხებით, რასაც ნათლად ადასტურებს უმაღლეს სასწავლებლებში ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენელი პირების ჩართულობის მაჩვენებელი, რომელიც საგრძნობლად დაბალია ადგილობრივ, ქართულენოვან ახალგაზრდებთან შედარებით (Institute of Social studies and Analysis, 2023). სოციალური სამართლიანობის ცენტრის (2021) ანგარიშში ხაზგასმულია, რომ ქვემო ქართლში არსებული საგანმანათლებლო ინფრასტრუქტურის სისუსტე კვალიფიციური პედაგოგიური კადრების დეფიციტი და საგანმანათლებლო რესურსების არათანაბარი გადანაწილება კიდევ უფრო აღრმავებს ამ პრობლემას, რაც რეგიონში მცხოვრებ ახალგაზრდებს არათანაბარ სასტარტო პოზიციაში აყენებს (სოციალური სამართლიანობის ცენტრი, 2021).

უმაღლეს სასწავლებლებში სწავლისა და ჩართულობის დაბალი მაჩვენებელი, უპირველეს ყოვლისა, გამოწვეულია სახელმწიფო ენის ცოდნის დაბალი დონით. ეთნიკური უმცირესობებით დასახლებულ ტერიტორიებზე მოსახლეობის დიდი ნაწილი ყოველდღიურ ცხოვრებაში საერთოდ არ საუბრობს ქართულად. დღემდე ახალგაზრდებისთვის სახელმწიფო ენა რჩება უმთავრეს სტრუქტურულ ბარიერად. ეს გარემოება ნეგატიურ გავლენას ახდენს როგორც უმაღლეს სასწავლებელში ჩაბარების შესაძლებლობაზე, ისე ჩარიცხვის შემთხვევაში დაბალ აკადემიურ მოსწრებასა და სწავლის პროცესში სირთულეებზე.

აღნიშნული პრობლემა იწვევს ღრმა სოციალურ იზოლაციას. სოციალური იზოლაცია, თავის მხრივ, გულისხმობს ქალის მოქცევას ერთგვარ ჩაკეტილ „ნაჭუჭში“, როდესაც მას საკუთარი სურვილის საწინააღმდეგოდ უწევს უარის თქმა ხარისხიანი განათლების მიღებაზე, სასურველი პროფესიის დაუფლებაზე, შემდგომ დასაქმებაზე, პოლიტიკურ პროცესებში მონაწილეობის მიღებასა თუ არჩევნებში ხმის მიცემის პროცესზე. სახელმწიფო ენის არასაკმარისი ცოდნა მნიშვნელოვნად ართულებს სტუდენტების უნივერსიტეტში მიღებას და მათ შემდგომ პროფესიულ და პიროვნულ განვითარებას. ეს ენობრივი ვაკუუმი კიდევ უფრო მეტად უშლის ხელს ახალგაზრდებს სხვადასხვა სფეროში სრულფასოვან ინტეგრაციაში, იქნება ეს პოლიტიკა, აკადემიური სივრცე თუ ფართო საზოგადოებრივი ჯგუფები (CRRC Georgia, (2019).

არსებული პრობლემის გადასაჭრელად და ეთნიკური უმცირესობების აკადემიურ სივრცეში ინტეგრაციის ხელშეწყობისთვის, სახელმწიფომ მნიშვნელოვანი ნაბიჯი გადადგა და 2010 წელს შექმნა „1+4“ პროგრამა. აღნიშნული პროგრამის მთავარი მიზანია ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენლებისთვის უმაღლეს სასწავლებელში სწავლის რეალური შესაძლებლობის მიცემა. პროგრამა ახალგაზრდებს საშუალებას აძლევს, ერთი წლის განმავლობაში ინტენსიურად შეისწავლონ ქართული ენა და ამის შემდეგ, ეროვნული გამოცდების ჩაბარების გარეშე გააგრძელონ სწავლა ბაკალავრიატის სასურველ ფაკულტეტზე. აღნიშნულმა პროგრამამ ნამდვილად პოზიტიურად იმოქმედა ახალგაზრდებზე და საგრძნობლად გაიზარდა არაქართულენოვანი სტუდენტების რიცხვი ქართულ უნივერსიტეტებში (Ministry of Education and Science of Georgia, 2023).

მიუხედავად პროგრესისა, განათლების პოლიტიკა ამ მიმართულებით მაინც სერიოზული გამოწვევების წინაშე დგას. ბუნებრივია, მხოლოდ ერთი აკადემიური წელი არ არის საკმარისი დრო იმისთვის, რომ ადამიანმა სრულყოფილად შეისწავლოს ენა და შემდეგ აკადემიურ სივრცეში თავისუფლად შეძლოს საუბარი, კრიტიკული აზროვნება და წერა-კითხვა შესაბამისად, მხოლოდ ენის სწავლება არ არის განათლების მიღებისთვის საკმარისი და მთავარი გამოსავალი, რადგან განათლების მიღებაზე ყველაზე დიდ გავლენას ღრმა სოციალური და კულტურული ფაქტორები ახდენს.

განათლების პოლიტიკის მკვლევრები მიუთითებენ, რომ სახელმწიფო ხშირად ორიენტირებულია მხოლოდ სტუდენტთა რაოდენობრივ ზრდაზე, მაშინ როდესაც უმაღლეს განათლებამდე აუცილებელია ზოგადი ანუ სასკოლო განათლების პრობლემების ძირეული გარდაქმნა. არაქართულენოვან სკოლებში ქართული ენის სწავლება კვლავ უმთავრეს გამოწვევად რჩება, რესურსები რეგიონებში თანაბრად არ ნაწილდება და ხშირად ვხვდებით ინფორმაციის ნაკლებობას. ეთნიკური უმცირესობებით დასახლებულ რეგიონებში განათლებაზე ხელმისაწვდომობა კვლავ

შეზღუდულია და სოციალური იზოლაცია მკაფიოდ შეინიშნება (Dalakishvili & Iremashvili, 2020).

თავი III. განათლების ხელშეწყობილი ძირითადი პრობლემები

ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენელი გოგონებისა და ქალების განათლების მიღების პროცესში ყველაზე მწვავე, სისტემურ და უხეშ სტრუქტურულ ბარიერს წაადრევი ქორწინების პრაქტიკა წარმოადგენს. თანამედროვე საზოგადოებრივი მეცნიერებების დისკურსში წაადრევი ქორწინება იდენტიფიცირებულია როგორც ერთ-ერთი ყველაზე დამანგრეველი სოციალური, კულტურული და უფლებრივი პრობლემა, ვინაიდან მისი გავლენა ქალის ცხოვრებაზე არ შემოიფარგლება მხოლოდ დროებითი შეფერხებით, არამედ იგი ფუნდამენტურად აისახება მის საგანმანათლებლო პერსპექტივაზე, გრძელვადიან ეკონომიკურ დამოუკიდებლობაზე, სამოქალაქო და საზოგადოებრივ აქტივობასა თუ ზოგად პიროვნულ განვითარებაზე.

საერთაშორისო სამართლებრივი და ჰუმანიტარული სტანდარტების მიხედვით, წაადრევ თუ ბავშვთა ქორწინებად მიიჩნევა ნებისმიერი კავშირი, სადაც ერთ-ერთი მხარე მაინც არის არასრულწლოვანი, რაც განსაკუთრებით მაღალი სიხშირით ვლინდება მკაცრად ტრადიციულ და პატრიარქალურ საზოგადოებებში (UNICEF, 2024; UNFPA, 2020). ასეთ გარემოში ქალის ძირითადი სოციალური ფუნქცია და იდენტობა უკავშირდება ოჯახურ სივრცეს, შვილების გაზრდასა და დიასახლისობას. წაადრევი ქორწინების ეს პრაქტიკა გოგონებისთვის განათლების უფლების წართმევის უმთავრეს, პირდაპირ და ინსტიტუციურ მიზეზად უნდა განვიხილოთ, რადგან ქორწინებისთანავე გოგონებს წესით ეკისრებათ ყოველდღიური საოჯახო მოვალეობები და იზრდება პასუხისმგებლობები, რაც უარყოფითად მოქმედებს მათ ფსიქოლოგიურ ჯანმრთელობაზე, იწვევს მუდმივ სტრესს, ემოციურ გადაღლას და ფიზიკურად ბლოკავს სასწავლო პროცესში მათი ჩართულობის ყოველგვარ შესაძლებლობას. ამასთანავე, წაადრევი და მით უმეტეს იძულებითი თანაცხოვრება ადამიანის უფლებათა და თავისუფლებათა უხეშ დარღვევას წარმოადგენს, რაც გოგონებს სრულად ართმევს შანსს, მიიღონ დამოუკიდებელი, გააზრებული გადაწყვეტილებები საკუთარი პროფესიული თუ პიროვნული მომავლის შესახებ.

წაადრევი ქორწინების სოციალურ-ეკონომიკური ეფექტები და მისი პირდაპირი კავშირი ქალთა საგანმანათლებლო დონის კლებასთან გლობალურ დონეზეა შესწავლილი და დადასტურებული მსოფლიო ბანკის ფართომასშტაბიანი ანგარიშებითაც (Wodon et al., 2017). ეს მონაცემები ნათლად აჩვენებენ, რომ გოგონების მიერ სწავლის წაადრევი შეწყვეტა საზოგადოებასა და სახელმწიფოს ართმევს უზარმაზარ ადამიანურ კაპიტალს. ილდისა და ამბრუსის (Field & Ambrus, 2008) ემპირიული

კვლევებიც ადასტურებს, რომ ქორწინების ასაკის თუნდაც მცირე დროით გადავადება და გოგონას სკოლაში დარჩენა რადიკალურად და პოზიტიურად ზრდის ქალის აკადემიური განვითარების ხანგრძლივობას. ამ მოსაზრების მიუხედავად, ამგვარი საზიანო პრაქტიკა კვლავ გვხვდება ეთნიკური უმცირესობებით დასახლებულ რეგიონებში, სადაც კულტურულ კოლექტივიზმს, ადათ-წესებს, რელიგიურ ინტერპრეტაციებსა და ოჯახის უფროსი წევრების ნებას ბევრად უფრო დიდი ძალაუფლება და გავლენა აქვს ინდივიდზე, ვიდრე თავად მოზარდი გოგონას პირად სურვილებსა თუ აკადემიურ მისწრაფებებს. მსგავსი სოციო-კულტურული მახასიათებლების მქონე გარემოში გოგონებისთვის ოჯახური ცხოვრების დაწყება მიიჩნევა უალტერნატივო და ერთადერთ ღირსეულ პრიორიტეტად, ხოლო უმაღლესი თუ ზოგადი განათლების მიღება მეორეხარისხოვან, ხშირად სრულიად არასაჭირო და სახიფათო აქტივობადაც კი, რამაც შესაძლოა საფრთხე შეუქმნას თემის კონსერვატიულ ერთიანობას. ამგვარი მყარი კულტურული დამოკიდებულებების გამო, გარკვეულ ჩაკეტილ თემებში არასრულწლოვანი გოგონების გათხოვება კვლავ აღქმულია როგორც სოციალური ნორმა და სასურველი ქცევა. გენდერული უთანასწორობის თეორიის პრიზმიდან თუ შევხედავთ, ეს მიდგომა ნათლად ასახავს იმას, თუ როგორ ახდენს საზოგადოება ქალის სოციალური ფუნქციების ხელოვნურ იერარქიზაციას და როგორ ართმევს ნაადრევი ქორწინება გოგონებს პიროვნული განვითარებისა და დამოუკიდებელი ცხოვრების ყოველგვარ შანსს (Field & Ambrus, 2008).

გეოგრაფიულ და ემპირიულ ჭრილში, მარნეულის მუნიციპალიტეტი, წარმოადგენს აღნიშნული სოციალური ფენომენის შესწავლის არეალს, რადგან ის გამოირჩევა ეთნიკური უმცირესობების მაღალი და მკვეთრად კომპაქტური დასახლებით. საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის საყოველთაო აღწერის მონაცემებით (Geostat, 2014), მუნიციპალიტეტში მოსახლეობის აბსოლუტურ უმრავლესობას სწორედ არაქართულენოვანი ეთნიკური ჯგუფები შეადგენენ, რაც სპეციფიკურ, უნიკალურ კულტურულ და სოციალურ დინამიკას აყალიბებს და გავლენას ახდენს ადგილობრივი საზოგადოების ცხოვრების წესსა და შეხედულებებზე. წინამდებარე კვლევა სწორედ იმიტომ არის თეორიულად და პრაქტიკულად აქტუალური, რომ მარნეულის მუნიციპალიტეტის მაგალითზე ერთდროულად და გადაჯაჭვულად ვლინდება სახელმწიფო ენის არცოდნასთან დაკავშირებული ბარიერები, მკაცრად კონსერვატიული კულტურული გარემო და ეთნიკური უმცირესობების მაღალი კონცენტრაცია. სწორედ ამ სამი წამყვანი ფაქტორის ერთობლიობა ქმნის სტრუქტურულ ნიადაგს, რომელიც ხელს უშლის გოგონების განვითარებას და მათ საზოგადოების და ოჯახის წევრების წნეხის ქვეშ აქცევს. მარნეულის მუნიციპალიტეტში გოგონების სწავლა-განათლებაზე ბევრად მეტი მნიშვნელობა და სოციალური წონა ტრადიციულად ოჯახსა და ქორწინებას

ენიჭება, რის გამოც სკოლის ასაკის მოზარდების საყურადღებო ნაწილი სწავლას ჯერ კიდევ სკოლის დასრულებამდე, საბაზო საფეხურზევე წყეტს, რაც ავტომატურად გამორიცხავს მათ შემდგომ აკადემიურ წინსვლასა და სრულფასოვან სამოქალაქო ინტეგრაციას.

საქართველოს სახალხო დამცველის ანგარიში, რომელიც ადრეულ ქორწინებასა და განათლების უფლებას ეხება (Public Defender of Georgia, 2018), მიუთითებს, რომ ეთნიკური უმცირესობებით დასახლებულ სოფლებში გოგონების მიერ სკოლის მიტოვების წამყვანი და თითქმის უალტერნატივო მიზეზი სწორედ ადრეულ ქორწინებას უკავშირდება. თუმცა, პირადი უფლების კრიზისს კიდევ უფრო ამძიმებს და აუარესებს ის ინსტიტუციური გარემოება, რომ საგანმანათლებლო დაწესებულებები და საჯარო სკოლები ხშირად საერთოდ არ აწარმოებენ ზუსტ, გამჭვირვალე სტატისტიკას იმის შესახებ, თუ რა რეალური მიზეზით ტოვებენ მდებარეობითი სქესის მოსწავლეები სასწავლო პროცესს. ეს იწვევს კულტურული ნორმების მიჩქმალვას ოჯახებსა და სკოლებს შორის ჩუმიდარსებული კონსენსუსის საფუძველზე და შეუძლებელს ხდის საერთო რეალობის ობიექტურ, მეცნიერულ შესწავლას. სახალხო დამცველი ხაზს უსვამს, რომ ადრეული ქორწინება ახდენს გოგონების სრულ სოციალურ იზოლაციას, მათ იძულებით ჩამოშორებას საზოგადოებრივი ცხოვრებიდან, თანატოლთა წრისგან და აქცევს მათ უვადო ეკონომიკურ და სამართლებრივ დამოკიდებულებაში მამაკაცებზე. ქვემო ქართლის რეგიონის გენდერული ასპექტების ანალიზისას, თემში არსებული პატრიარქალური მოლოდინები გოგონებს ადრეული ასაკიდანვე უყალიბებს დაბალ საგანმანათლებლო მოტივაციას და სოციალურ ნიჰილიზს, რადგან მათ თავადვე სჯერათ, რომ მათი აკადემიური წარმატება საზოგადოების მიერ მაინც უარყოფილი ან დაკნინებული იქნება (ჯავახიშვილი, ქ. 2019).

ამ კულტურულ და ოჯახურ წნეხთან ერთად სტრუქტურულ ბარიერად გვევლინება სახელმწიფო ენის არცოდნის პრობლემა. ვინაიდან საქართველოში უმაღლეს საგანმანათლებლო დაწესებულებებში აკადემიური პროცესი ქართულ ენაზე მიმდინარეობს, ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენელი ახალგაზრდები კი სასკოლო განათლებას აზერბაიჯანულ ან სომხურ ენებზე იღებენ, შედეგად ვიღებთ უზარმაზარ აკადემიურ ჩამორჩენას, რაც მკვეთრად ართულებს ერთიანი ეროვნული გამოცდების წარმატებით ჩაბარების შესაძლებლობას. ხოლო უნივერსიტეტში ჩარიცხვის შემთხვევაში სახელმწიფო ენის არასათანადო ფლობა სტუდენტებისთვის გადაულახავ ბარიერად იქცევა. „CRRRC Georgia“ - ს (2019) კვლევის შედეგები ადასტურებს, რომ სახელმწიფო ენის არასაკმარისი და ცოდნა აფერხებს ეთნიკური უმცირესობების მიღებას უმაღლეს სასწავლებლებში და ზღუდავს მათ შემდგომ პროფესიულ თუ კარიერულ განვითარებას შრომის ბაზარზე. მარნეულის მუნიციპალიტეტის შემთხვევაში ენობრივ ბარიერს ემატება სოციალურ-კულტურული და მძიმე

ეკონომიკური ფაქტორებიც. გოგონების განათლების გაგრძელების შესახებ გადაწყვეტილების მიღებისას ოჯახის ფინანსური მდგომარეობა და შეხედულებები წამყვან როლს თამაშობს, რის გამოც განათლების ხელმისაწვდომობა ქვემო ქართლში უნდა გაანალიზდეს არა როგორც ვიწრო ინდივიდუალური არჩევანი, არამედ როგორც ფართო, კომპლექსური კულტურული და სტრუქტურული სისტემა. ადრეული ქორწინება კი წარმოადგენს კედელს ახალგაზრდების კარიერულ და საგანმანათლებლო გზაზე, რაც იწვევს მათ უვადო ეკონომიკურ მარგინალიზაციას (Rukhadze, 2018). გოგონას შესაძლოა ჰქონდეს უმაღლესში ჩაბარების დეკლარირებული საკანონმდებლო უფლება, მაგრამ ოჯახის მხარდაჭერის არარსებობა, ტრანსპორტის უსაფრთხოების პრობლემა და თემის მხრიდან არსებული ფსიქოლოგიური წნეხი ამ უფლებას აბსოლუტურ ფიქციად აქცევს. ქალები, რომლებიც ვერ ახერხებენ განათლების მიღებას, სრულად ეთიშებიან ქვეყნის სამოქალაქო და საინფორმაციო სივრცედან, რაც უარყოფითად აისახება მათ პოლიტიკურ და სამოქალაქო მონაწილეობაზეც. საინფორმაციო ვაკუუმი იწვევს მათი პოლიტიკური კულტურის გაქრობას, ისინი აღარ ენდობიან სახელმწიფო ინსტიტუტებს, არ იციან საკუთარი უფლებები და არ მონაწილეობენ არჩევნებში. ამრიგად, გოგონებისთვის განათლების მიღების გზიდან ჩამოშორება და ნაადრევი ქორწინების პრაქტიკა ხელს უწყობს ტრადიციების გამყარებას (Institute of Social Studies and Analysis, 2023).

თანამედროვე პოლიტიკურ და სოციოლოგიურ აკადემიურ დისკურსში სამოქალაქო ინტეგრაცია არის კომპლექსური, ორმხრივი პროცესი, რომელიც გულისხმობს საზოგადოების ყველა ეთნიკური, რელიგიური და სოციალური ჯგუფის სრულფასოვან, თანაბარ და ღირსეულ მონაწილეობას ქვეყნის პოლიტიკურ, კულტურულ, ეკონომიკურ და სოციალურ ცხოვრებაში. ამ პროცესისთვის უპირველესი და ფუნდამენტური მნიშვნელობა ენიჭება განათლებას, რადგან სწორედ საგანმანათლებლო სისტემა წარმოადგენს იმ ერთადერთ საჯარო ინსტიტუტს, სადაც სხვადასხვა იდენტობის მქონე ინდივიდები იძენენ საერთო სახელმწიფოებრივ ცოდნას, იღებენ ერთობლივ სოციალურ გამოცდილებას და აქტიურად ერთვებიან სამოქალაქო ცხოვრებაში.

ნაშრომი „Georgia’s Minorities: Breaking Down Barriers to Integration” განათლებას ეთნიკური უმცირესობების სამოქალაქო ინტეგრაციის უმთავრეს, უალტერნატივო და სტრატეგიულ ინსტრუმენტად აყალიბებს. საგანმანათლებლო დაწესებულებები ასრულებენ უმნიშვნელოვანეს როლს ჯანსაღი სოციალური კაპიტალის ჩამოყალიბებაში, ვინაიდან სკოლები და უნივერსიტეტები აძლევს შესაძლებლობას სხვადასხვა სოციალური ჯგუფის წარმომადგენლებს, გაერთიანდნენ ერთობლივ ფიზიკურ და ინტელექტუალურ სივრცეში, დაამსხვრიონ წინასწარ არსებული ნეგატიური სტერეოტიპები და ერთმანეთს გაუზიარონ კულტურული კოდები, რაც საგრძნობლად აუმჯობესებს მათ კომუნიკაციურ უნარებს, ზრდის

ურთიერთდობას და მინიმუმამდე დაჰყავს საზოგადოებაში არსებული კულტურული და სოციალური დისტანცია (Amirejibi & Gabunia, 2021).

ამასთანავე, საგანმანათლებლო პროცესს წამყვანი ადგილი უკავია დემოკრატიული და მოქალაქეობრივი ცნობიერების ფორმირების საქმეშიც. აკადემიური გარემო ინდივიდებს დეტალურად აცნობს მოქალაქის ფუნდამენტურ უფლებებს, კონსტიტუციურ გარანტიებს, დემოკრატიულ ღირებულებებსა და სამოქალაქო პასუხისმგებლობებს, რაც შემდგომში პირდაპირ და პოზიტიურად აისახება მათ საზოგადოებრივ აქტივობასა და სახელმწიფოებრივ აზროვნებაზე (Kandelaki, 2020). განათლება ხელს უწყობს ინფორმირებული, კრიტიკულად მოაზროვნე და პასუხისმგებლიანი მოქალაქეების ჩამოყალიბებას, რაც ნებისმიერი დემოკრატიული სახელმწიფოს უსაფრთხოებისა და მდგრადობის საფუძველია. ეკონომიკური და შრომითი ბაზრის ჭრილშიც, თანამედროვე ცოდნის დაგროვება და კვალიფიკაციის ამაღლება საზოგადოების წევრებს საშუალებას აძლევს, თანაბრად ჩაერთონ ქვეყნის ეკონომიკურ პროცესებში, დასაქმდნენ მაღალანაზღაურებად პოზიციებზე და დაიმკვიდრონ კონკურენტუნარიანი ადგილი, რაც მძლავრ სოციალურ ჯაჭვს ქმნის და ადამიანებს შორის სამოქალაქო სოლიდარობას აძლიერებს (Amirejibi & Gabunia, 2021). გაეროს განვითარების პროგრამის ანგარიშშიც ხაზგასმულია, რომ საქართველოში გენდერული ბარიერების დაძლევა, ქალთა გაძლიერება და მათი საგანმანათლებლო არჩევანის თავისუფლება პირდაპირპროპორციულად უკავშირდება ქვეყნის საერთო დემოკრატიულ განვითარებას, ეკონომიკურ წინსვლასა და წარმატებულ სამოქალაქო ინტეგრაციას (UNDP Georgia, 2019).

საქართველოს მიერ დამოუკიდებლობის აღდგენის შემდეგ, სახელმწიფო პოლიტიკის ფარგლებში მრავალი სტრატეგიული გეგმა, ეროვნული პროგრამა და სამოქალაქო ინტეგრაციისა და ტოლერანტობის კონცეფცია იქნა შემუშავებული, რომელთა მთავარ მიზანს არაქართულენოვანი მოსახლეობის რეალური ჩართულობის გაზრდა წარმოადგენდა. სახელმწიფოს მიერ განხორციელებული ამ საგანმანათლებლო რეფორმების უმთავრესი ორიენტირი ყოველთვის იყო ქართული ენის სწავლება, ეთნიკური უმცირესობებით დასახლებულ რეგიონებში საჯარო სკოლების ხარისხის გაუმჯობესება და უმაღლეს განათლებაზე ფიზიკური და ფინანსური ხელმისაწვდომობის გაზრდა, რაც თავისთავად უნდა გამხდარიყო საზოგადოებრივ ცხოვრებაში მათი აქტიური მონაწილეობის გარანტი. ამ სახელმწიფო ინიციატივებს შორის განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია „1+4“ საგანმანათლებლო პროგრამას, რომელმაც ნამდვილად და თვალსაჩინოდ გაზარდა უნივერსიტეტებში ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენელი სტუდენტების რაოდენობა, რომლებიც სწავლას უმაღლეს საფეხურზე აგრძელებენ (Ministry of Education and Science of Georgia, 2023). თუმცა, მიუხედავად აღნიშნული პოზიტიური

რაოდენობრივი დინამიკისა, განათლების სფერო ეთნიკური უმცირესობების კონტექსტში კვლავ სერიოზული და ღრმა სტრუქტურული გამოწვევების წინაშე დგას, რადგან სახელმწიფო ხშირად მხოლოდ ფორმალურ ციფრებსა და სტატისტიკურ ზრდაზეა ორიენტირებული, მაშინ როცა ბაზისური სასკოლო განათლების ხარისხი ქვემო ქართლის სოფლებში კრიტიკულ და სასწრაფო ყურადღებას საჭიროებს.

ეთნიკური უმცირესობებით დასახლებულ რეგიონებში განათლებაზე რეალური ხელმისაწვდომობა კვლავ მძიმედ შეზღუდულია და სტრუქტურული სოციალური იზოლაცია შეინიშნება, რადგან ახალგაზრდებს ხშირად არ აქვთ ინფორმაცია არსებულ სახელმწიფო პროგრამებზე, აწყდებიან მძიმე ფინანსურ პირობებს და ხელს უშლით არამდგრადი საოჯახო გარემო (დალაქიშვილი & ირემაშვილი, 2020). როგორც სოციალური სამართლიანობის ცენტრის (2021) ანგარიშშია აღნიშნული, უფლებრივი მდგომარეობა ქვემო ქართლში საჭიროებს გრძელვადიან, კომპლექსურ მიდგომას, სადაც განათლების პოლიტიკა სრულ სინქრონში იქნება სოციალურ, ინფრასტრუქტურულ და ეკონომიკურ მხარდაჭერასთან.

სტრუქტურული იზოლაცია თავს სწორედ მაშინ იჩენს, როცა ფორმალურად და დეკლარირებულად არსებულ უფლებებს საზოგადოება პრაქტიკულ ყოველდღიურობაში ვერ იყენებს. მაგალითად, ინდივიდს აქვს უმაღლესში სწავლის კანონიერი უფლება, მაგრამ ინფორმაციული ვაკუუმის, ოჯახის მხარდაჭერის არარსებობისა და სოციალური წნეხის გამო, სახელმწიფოს პროექტები ხშირად მხოლოდ ფურცელზე რჩება და ვერ ცვლის ყოველდღიურ საგანმანათლებლო რეალობას (Amirejibi & Gabunia, 2021). ეთნიკური უმცირესობის წარმომადგენელი ქალების განათლება კიდევ უფრო რთული, სპეციფიკური და დელიკატური შემთხვევაა, რადგან მათ თემში სრულიად განსხვავებული, პატრიარქალური სოციალური როლი და მძიმე პასუხისმგებლობა აქვთ დაკისრებული. თუ განათლების პოლიტიკა ვერ უზრუნველყოფს მათ რეალურ ფიზიკურ და სამართლებრივ დაცვას, არ გაზრდის თემში ინფორმირებულობის დონეს და არ შესთავაზებს მათ სპეციფიურ, გენდერულ მხარდაჭერას, გოგონები კვლავ სრულ სოციალურ იზოლაციაში დარჩებიან, შესაბამისად აუცილებელია სახელმწიფო პოლიტიკის შეფასებისას ძირითადი აქცენტი გაკეთდეს საგანმანათლებლო პროგრამების რეალურ გავლენასა და ხარისხზე და არა მხოლოდ მათ ფორმალურ რაოდენობაზე.

დასკვნა

ნაშრომის ძირითად და უმთავრეს მიზანს წარმოადგენდა მარნეულის მუნიციპალიტეტში კომპაქტურად მცხოვრები ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენელი ქალებისა და გოგონების უმაღლესი განათლების სისტემიდან გამოთიშვის, მარგინალიზაციისა და აკადემიური პოტენციალის ბლოკირების განმაპირობებელი კომპლექსური ფაქტორების სიღრმისეული შესწავლა. დასახული მიზნის მისაღწევად საკითხი დეტალურად იქნა შესწავლილი თვისებრივი სტრუქტურირებული კვლევის მეთოდოლოგიით, რომლის ფარგლებშიც უშუალო მონაწილეობა მიიღო 23-მა რესპონდენტმა. საკვლევი ფენომენის მრავალმხრივი და ობიექტური ანალიზისთვის, რესპონდენტთა შერჩევა განხორციელდა სამი ძირითადი კატეგორიის მიხედვით, მათ შორის იყო 10 ეთნიკური უმცირესობის წარმომადგენელი ქალი, რომელმაც სხვადასხვა ბარიერების გამო ვერ შეძლეს სწავლის უმაღლეს საგანმანათლებლო დაწესებულებაში გაგრძელება; 6 გოგონა, რომლებიც ამჟამად სწავლობენ უმაღლეს სასწავლებელში და 7 განათლების სფეროს კვალიფიციური წარმომადგენელი, რომლებიც უშუალოდ იცნობენ ადგილობრივ საგანმანათლებლო სისტემას.

კვლევის შედეგების სიღრმისეული ანალიზის მიხედვით, ეთნიკური უმცირესობის წარმომადგენელი ქალების მიერ განათლების მიღების ნაადრევი შეწყვეტა წარმოადგენს არა ინდივიდუალურ ან კონკრეტულ შემთხვევას, არამედ იგი მჭიდროდ არის დაკავშირებული რამდენიმე ურთიერთგადამკვეთ ფაქტორთან, რომელთა შორის წამყვანია კულტურული, ეკონომიკური, ოჯახური ფაქტორები. იმ ადამიანებმა, რომლებმაც ვერ შეძლეს საგანმანათლებლო გზის გაგრძელება უნივერსიტეტის საფეხურზე, მთავარ მიზეზებად ნაადრევ ქორწინებას, მძიმე ფინანსურ-ეკონომიკურ სირთულეებსა და თემში არსებულ მყარ ტრადიციულ დამოკიდებულებებს ასახელებენ. საყურადღებოა უმეტესი მადგანი აცხადებს რომ მათი ინდივიდუალური სურვილი და მისწრაფება სწავლის გაგრძელება და უმაღლესი განათლების მიღება იყო, თუმცა მათ ეს არჩევანი ვერ გამოიყენეს.

რესპონდენტთა თქმით, ოჯახის წევრების დამოკიდებულება სწავლისა და ქალის სოციალური ფუნქციების მიმართ ასრულებს გადამწყვეტ როლს გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში, სადაც გოგონას პირადი ნება ითრგუნება კოლექტიური მოლოდინების სასარგებლოდ. სწავლის გაგრძელებაზე იძულებითი თუ ნებით თავსმოხვეული უარის თქმა პირდაპირ უკავშირდება ნაადრევ დაოჯახებასა და ტრადიციული საოჯახო მოვალეობების აღებას. რესპონდენტის თქმით დაოჯახება მისი არჩევანი სულაც არ იყო: [ჩემი არჩევანი აქ მქონდა გამათხოვა ბაბომ და მორჩა].

კვლევის შედეგები სრულად ემთხვევა გაეროს ბავშვთა ფონდისა (UNICEF Georgia, 2018) და გაეროს მოსახლეობის ფონდის (UNFPA Georgia, 2020) ფართომასშტაბიანი ანგარიშების მიგნებებს, სადაც ხაზგასმულია, რომ ტრადიციულ საზოგადოებაში გოგონების საგანმანათლებლო და კარიერულ არჩევანს სრულად განსაზღვრავს ოჯახური პატრიარქალური ტრადიციები და საზოგადოებრივი მყარი მოლოდინები. თეორიულ ჭრილში ეს მოცემულობა ამტკიცებს ნაილა კაბირის (Kabeer, 2005) მიდგომას, რომ განათლების შეზღუდვა ანადგურებს ქალის „იდენტობას“ და მას მამაკაცზე სრულად დამოკიდებულს ხდის.

მეორე მხრივ, იმ რესპონდენტებს, რომლებმაც ოჯახური თუ სოციალური წინააღმდეგობების მიუხედავად შეძლეს უმაღლეს სასწავლებელში სწავლის გაგრძელება, სრულიად განსხვავებული სპეციფიკური პრობლემები და საჭიროებები აღმოაჩნდათ. მათ კვლევისას ცალსახად აღნიშნეს, რომ ოჯახის ემოციური და ფინანსური მხარდაჭერა სწავლის გაგრძელების მიმართულებით არის უმთავრესი პოზიტიური ფაქტორი. როდესაც გოგონას აქვს მშობლების მყარი ზურგი და მისი ოჯახის წევრები განათლებას აღიქვამენ მნიშვნელოვან, პრიორიტეტულ საკითხად, ქალთა საგანმანათლებლო სფეროში ჩართულობა მკვეთრად იზრდება. ეს მიგნება ამტკიცებს, რომ ტრადიციულ სოციალურ გარემოში განათლების მიღებაზე ოჯახის სუბიექტური შეხედულება გაცილებით უფრო დიდ გავლენას ახდენს, ვიდრე თავად ინდივიდის პიროვნული სურვილი ან მონდომება.

თუმცა, მიუხედავად იმისა, რომ გამოკითხულ სტუდენტებს აქვთ ოჯახის მხარდაჭერა, ისინი მაინც აწყდებიან ყოველდღიურ სტრუქტურულ გამოწვევებს, რომელთა შორის არის არასათანადო მუნიციპალური და რეგიონული ინფრასტრუქტურა. კვლევისას გამოიკვეთა, რომ ტრანსპორტირება ერთ-ერთი დაბრკოლებაა. როგორც ერთ-ერთი რესპონდენტი (რესპონდენტი N5) აღნიშნავს, სადამოს საათებში ლექციებზე დასწრება მათთვის ფიზიკურად შეუძლებელია, ვინაიდან მუნიციპალური ტრანსპორტი გვიან საათებში სოფლებში მათ დაბრუნებას ვერ უზრუნველყოფს. გარდა ამისა, ტრანსპორტირება დაკავშირებულია მუდმივ ფინანსურ ხარჯებთან, რაც მძიმე ტვირთად აწევს შეზღუდული ეკონომიკური შესაძლებლობების მქონე ადგილობრივ ოჯახებს. შესაბამისად, წინამდებარე კვლევამ აჩვენა, რომ ქალთა განათლების ხელმისაწვდომობაზე მხოლოდ აბსტრაქტული კულტურული ან რელიგიური გარემო კი არ მოქმედებს, არამედ მასზე პირდაპირ და მძიმედ ახდენს გავლენას მატერიალური, გეოგრაფიული და ინფრასტრუქტურული პირობებიც, რაც სახელმწიფოს მხრიდან კომპლექსურ ჩარევას საჭიროებს.

ეს მიგნებები სრულ თანხვედრაშია განათლების სფეროს წარმომადგენელთა პასუხებთან, რომლებიც სრულად ადასტურებენ გოგონების მძიმე ყოველდღიურ გამოცდილებებსა და სამეცნიერო ლიტერატურაში არსებულ თეორიულ მიდგომებს. განათლების სფეროს რესპონდენტთა უმრავლესობამ

ხაზგასმით აღნიშნა, რომ მარნეულის მუნიციპალიტეტში გოგონების სკოლიდან ნაადრევი გადინება და სასწავლო პროცესის მიტოვება სისტემური და მწვავე პრობლემაა. მათი შეფასებით, სწავლის შეწყვეტა უპირატესად უკავშირდება ნაადრევ ქორწინებას, რომელიც საზოგადოებაში დამკვიდრებულ პატრიარქალურ შეხედულებებს ეფუძნება. ამასთანავე, ერთ-ერთმა რესპონდენტმა სწავლის მიტოვების კიდევ ერთ აქტუალურ მიზეზად გოგონების სასოფლო-სამეურნეო საქმიანობაში ჩართვა დაასახელა (რესპონდენტი N6), რაც კიდევ ერთხელ მოწმობს, რომ ქალის შრომა ტრადიციულ ოჯახში აღიქმება როგორც უფასო ეკონომიკური რესურსი, ხოლო მისი აკადემიური განვითარება მეორეხარისხოვან აქტივობა.

განათლების სფეროს წარმომადგენლებმა კვლევის ფარგლებში შეაფასეს სახელმწიფოს მიერ გატარებული „1+4“ საგანმანათლებლო პროგრამაც. მათი აზრით, აღნიშნული მექანიზმი მნიშვნელოვნად ზრდის ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენელი ახალგაზრდების ჩართულობას უმაღლეს განათლებაში, ვინაიდან სახელმწიფო ენის არცოდნა კვლავაც რჩება უმთავრეს ინსტიტუციურ ბარიერად, ხოლო ეს პროგრამა მათ აკადემიურ სივრცეში ინტეგრაციის კარგ საწყის შესაძლებლობას აძლევს. თუმცა, რომ მხოლოდ ეს ნაბიჯი არ არის საკმარისი პრობლემის ფუნდამენტური გადაჭრისთვის, რადგან ერთი წელი ვერ ანაზღაურებს სასკოლო განათლების დაბალ ხარისხსა და იმ ღრმა კულტურულ დამოკიდებულებებს, რომლებიც გოგონებს უზღუდავს განვითარებას.

ამრიგად, წინამდებარე კვლევის ფარგლებში ემპირიულად დადასტურდა საწყისი თეორიული დაშვება, რომლის მიხედვითაც მარნეულის მუნიციპალიტეტში ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენელი ქალების დაბალი ჩართულობა საგანმანათლებლო სფეროში წარმოადგენს მრავალშრიანი სოციალურ-კულტურული ნორმების, ნაადრევი ქორწინების, ეკონომიკური პრობლემისა და ინფრასტრუქტურული იზოლაციის ერთობლივ შედეგს. კვლევამ აჩვენა, რომ გოგონებისთვის განათლების მიღება არ არის თავისუფალი ინდივიდუალური არჩევანი, რადგან მათ საგანმანათლებლო და პიროვნულ გზას სრულად განსაზღვრავს სოციალური გარემო. ეს მოცემულობა პრაქტიკულად ამტკიცებს ჯოან აკერის (Acker, 2006) „უთანასწორობის რეჟიმების“ თეორიას, სადაც სტრუქტურული ბარიერები წარმატებით ახდენენ გენდერული ასიმეტრიის რეპროდუცირებას საზოგადოებაში. განათლების ხელმისაწვდომობის პრობლემა არ არის მხოლოდ ვიწრო აკადემიური საკითხი. ის არის ფართო სოციალური და გენდერული თანასწორობის, სამოქალაქო პასუხისმგებლობისა და ქვეყნის დემოკრატიული განვითარების უმთავრესი წინაპირობა.

კვლევამ აჩვენა, რომ საჭიროა სასკოლო მონიტორინგის გამკაცრება და ლატენტურობის დაძლევა: განათლების, მეცნიერებისა და ახალგაზრდობის სამინისტრომ უნდა შეიმუშაოს მკაცრი მექანიზმი, რომელიც

დაავალდებულებს რეგიონის საჯარო სკოლებს, დეტალურად აწარმოონ გოგონების მიერ სწავლის მიტოვების ან ხანგრძლივი გაცდენების სტატისტიკა და რეალური მიზეზების კვლევა, რათა გამოირიცხოს ნაადრევი ქორწინების ფაქტების კულტურული მიჩქმალვა.

ინფრასტრუქტურული მხარდაჭერა და უსაფრთხო ტრანსპორტირება: მარნეულის მუნიციპალიტეტის ადგილობრივმა თვითმმართველობამ უნდა უზრუნველყოს სპეციალური, უსაფრთხო მუნიციპალური ტრანსპორტის მარშრუტების გაჩენა სოფლებსა და საგანმანათლებლო ცენტრებს შორის, განსაკუთრებით საღამოს საათებში, რათა სტუდენტ გოგონებს გეოგრაფიული ბარიერების გამო არ მოუწიოთ ლექციებზე დასწრებაზე უარის თქმა.

„1+4“ პროგრამის გაძლიერება: აუცილებელია მოსამზადებელი კურსის ფარგლებში გაძლიერდეს არა მხოლოდ საბაზისო სასაუბრო ქართული ენა, არამედ აკადემიური წერისა და კრიტიკული ანალიზის უნარების სწავლება, რათა სტუდენტებმა ბაკალავრიატზე გადასვლისას წარმატებით დაძლიონ აკადემიური ბარიერები. ასევე, აუცილებელია სკოლებში ინფორმაციული შეხვედრების ჩატარება აღნიშნული პროგრამის შესახებ.

ცნობიერების ამაღლება და თემთან მუშაობა: სახელმწიფო უწყებებმა და არასამთავრობო სექტორმა ადგილობრივ თემში, მშობლებსა და ახალგაზრდებთან უნდა აწარმოონ აქტიური საინფორმაციო კამპანიები გოგონათა განათლების ეკონომიკური და სოციალური სარგებლიანობის შესახებ, რათა ეტაპობრივად ტრანსფორმირდეს ის კულტურული სტერეოტიპები, რომლებიც განათლებას და ოჯახის შექმნას ურთიერთსაპირისპირო პროცესებად განიხილავს.

ამრიგად, მიღებული მონაცემების მიხედვით, ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენელი ქალების უმაღლესი განათლების მიღების პროცესი არ არის ინდივიდუალური პრობლემა და ეს წარმოადგენს საზოგადოების მხრიან ქალთა ჩაგვრას. როდესაც ეკონომიკური, კულტურული და საზოგადოებრივი/სოციალური გარემო, ენის ცოდნისა და ეკონომიკური ბარიერები ერთმანეთს ემთხვევა განათლების მიღების პროცესი ხდება შეუქცევადი. აღნიშნული პრობლემების გადაჭრა შეუძლებელია საზოგადოების აზრის ფორმირების გარეშე. ნაშრომში წარმოდგენილი ანალიზის თანახმად, ქალთა სამოქალაქო სივრცეში ინტეგრაციისთვის საჭიროა სახელმწიფოს, საგანმანათლებლო ინსტიტუტებისა და ადგილობრივი თვითმმართველობის გრძელვადიანი თანამშრომლობა. ქალთა უფლებების დაცვით, ადრეული ასაკიდან ინფორმირებულობით, აკადემიური სივრცის ხელმისაწვდომობითა და საზოგადოებაში ინფორმაციულობის გაზრდით შესაძლებელია ჩამოყალიბდეს ისეთი გარემო, სადაც ქალთა განათლება იქნება არა პრივილეგია, არამედ ფუნდამენტალური უფლების დაცვა, თვითრეალიზაციისა და დემოკრატიული განვითარების უწყვეტი გარანტი.

ბიბლიოგრაფია

- დალაქიშვილი, მ., & ირემაშვილი, ნ. (2020). *ეთნიკური უმცირესობების მიმართ განათლების პოლიტიკის სისტემური გამოწვევები*. სოციალური სამართლიანობის ცენტრი.
- საქართველოს პარლამენტი. (1995). *საქართველოს კონსტიტუცია*. Matsne.ge. <https://matsne.gov.ge/ka/document/view/30346>
- სოციალური სამართლიანობის ცენტრი. (2021). *უფლებრივი მდგომარეობა ქვემო ქართლში: გამოწვევები განათლებასა და სამოქალაქო მონაწილეობაში*. სოციალური სამართლიანობის ცენტრი.
- ჯავახიშვილი, ქ. (2019). გენდერული სტერეოტიპები და განათლების ხელმისაწვდომობა ქვემო ქართლის რეგიონში. *სოციალურ მეცნიერებათა ჟურნალი*, 5(1). 45-48
- Acker, J. (2006). Inequality regimes: Gender, class, and race in organizations. *Gender & Society*, 20(4), 441–464. <https://doi.org/10.1177/0891243206289499>
- Amirejibi, R., & Gabunia, K. (2021). *Georgia's minorities: Breaking down barriers to integration*. Carnegie Endowment for International Peace.
- Beauvoir, S. de. (2011). *The second sex*. Vintage Books. (Original work published 1949).
- Berger, P. L., & Luckmann, T. (1966). *The social construction of reality: A treatise in the sociology of knowledge*. Anchor Books.
- CRRC Georgia. (2019). *Ethnic minorities in Georgia*. CRRC Georgia.
- Field, E., & Ambrus, A. (2008). Early marriage, age of menarche, and female schooling attainment in Bangladesh. *Journal of Political Economy*, 116(5), 881–930. <https://doi.org/10.1086/593333>
- Geostat. (2014). *2014 general population census*. National Statistics Office of Georgia.
- Gupta, T. P., Taylor, A., Lauro, G., Shengelia, L., & Sturua, L. (2018). *Exploring harmful practices of early/child marriage and FGM/C in Georgia: Final report*. UNICEF Georgia & UNFPA Georgia.
- Institute of Social Studies and Analysis. (2023). *Exclusion of ethnic minorities in Georgia 2021*. ISSA.
- Kabeer, N. (2005). Gender equality and women's empowerment: A critical analysis of the third millennium development goal. *Gender & Development*, 13(1), 13–24. <https://doi.org/10.1080/13552070512331332273>
- Kandelaki, S. (2020). *Integration of ethnic minorities in Georgia: Barriers to political participation*. Georgian Institute of Politics.
- Ministry of Education and Science of Georgia. (2023). *Georgian language preparation educational program for ethnic minorities (1+4 Program)*. Ministry of Education and Science of Georgia.
- Public Defender of Georgia. (2018). *Report of the Public Defender of Georgia on the situation of human rights and freedoms in Georgia*. Public Defender of Georgia.

Rukhadze, M. (2018). Early marriage as a barrier to the career and educational opportunity for the youth in Georgia. *Journal of Advanced Research in Social Sciences*, 1(1), 28–32. <https://doi.org/10.33422/JARSS.2018.04.24>

UN Women. (2020). *From insights to action: Gender equality in the wake of COVID-19*. UN Women.

UNDP Georgia. (2019). *Gender equality in Georgia: Barriers and recommendations*. UNDP.

UNESCO. (2021). *Global education monitoring report 2021/2: Non-state actors in education: Who chooses? Who loses?* UNESCO Publishing.

UNFPA Georgia. (2020). *Child marriage in Georgia*. United Nations Population Fund.

Unterhalter, E. (2007). *Gender, schooling and global social justice*. Routledge.

Wodon, Q., Male, C., Nayihouba, A., Onagoruwa, B., Savadogo, A., Yedan, A., Edmeades, J., Kes, A., John, N., Murithi, L., Steinhaus, M., & Petroni, S. (2017). *Economic impacts of child marriage: Global synthesis report*. The World Bank and International Center for Research on Women.

World Bank. (2018). *World development report 2018: Learning to realize education's promise*. World Bank.

დანართი 1.

კითხვები ეთნიკური უმცირესობების მდებრობითი სქესის წარმომადგენლებისთვის, რომელთაც ვერ შეძლეს სწავლის უმაღლეს სასწავლებელში გაგრძელება:

- 1) მიუთითეთ თქვენი ასაკი;
- 2) მიუთითეთ თქვენი ოჯახური მდგომარეობა;
- 3) გსურდათ თუ არა უმაღლესი განათლების მიღება? რატომ?
- 4) აღწერეთ თქვენი საგანმანათლებლო გზა: როგორი იყო თქვენი სკოლის ინფრასტრუქტურა? გიმარტივებოდათ თუ არა სკოლაში სიარული?
- 5) აღწერეთ რამდენად კმაყოფილი ხართ სკოლაში მიღებული განათლებით?
- 6) როგორია თქვენი ოჯახის დამოკიდებულება ზოგადი და უმაღლესი განათლების მიმართ?
- 7) რამდენად იმოქმედა ტრადიციებმა ან საზოგადოებაში გავრცელებულმა შეხედულებებმა თქვენს საგანმანათლებლო არჩევანზე?
- 8) ჰქონდა თუ არა ფინანსურ მდგომარეობას გავლენა თქვენი სწავლის გაგრძელებასთან დაკავშირებით? (დადებითი პასუხის შემთხვევაში, გთხოვთ, დააკონკრეტოთ რა ტიპის გავლენას გულისხმობთ)
- 9) იქონია თუ არა ქორწინებამ ან ოჯახის შექმნის მოლოდინმა გავლენა თქვენი განათლების გაგრძელებაზე? (დადებითი პასუხის შემთხვევაში აჭერეთ რა დაბრკოლებებს შეხვდით)
- 10) თქვენი აზრით, რა არის მთავარი მიზეზი, რის გამოც მარნეულში ზოგიერთი გოგონა ვერ აგრძელებს უმაღლეს განათლებას?
- 11) დღეს რომ გქონდეთ შესაძლებლობა, გააგრძელებდით თუ არა სწავლას? რატომ?

დანართი 2.

კითხვები ეთნიკური უმცირესობების მდებრობითი სქესის წარმომადგენლებისთვის, რომლებიც ამჟამად უმაღლეს სასწავლებელში სწავლობენ:

- 1) მიუთითეთ თქვენი ასაკი;
- 2) მიუთითეთ თქვენი ოჯახური მდგომარეობა;
- 3) გთხოვთ, აღწეროთ თქვენი საგანმანათლებლო გზა სკოლიდან უმაღლეს სასწავლებლამდე;
- 4) რამ განაპირობა თქვენი გადაწყვეტილება უმაღლესი განათლების მიღების შესახებ?
- 5) შეგხვდათ თუ არა წინააღმდეგობა ოჯახის წევრების ან საზოგადოების სხვა წარმომადგენლებისგან? (დადებითი პასუხის შემთხვევაში აღწერეთ წინააღმდეგობები)
- 6) საიდან მიიღეთ ინფორმაცია უმაღლეს სასწავლებელში ჩაბარებისთვის საჭირო საფეხურზე?
- 7) ვინ დაგიჭირათ ყველაზე მეტად მხარი სწავლის გაგრძელებაში?
- 8) რა სირთულეები შეგხვდათ უმაღლესი განათლების მიღების გზაზე?
- 9) რამდენად რთული იყო თქვენთვის სახელმწიფო ენის ცოდნასთან დაკავშირებული გამოწვევების გადალახვა?
- 10) შეგხვედრიათ თუ არა უარყოფითი დამოკიდებულება გოგონების განათლების მიღების მიმართ? (დადებითი პასუხის შემთხვევაში დაახასიათეთ დამოკიდებულება)
- 11) თქვენი აზრით, რატომ ვერ ახერხებენ გოგონები სწავლის გაგრძელებას?
- 12) როგორ შეიცვალა თქვენი ცხოვრება უმაღლეს სასწავლებელში ინტეგრაციის შემდეგ?
- 13) რა უნდა შეიცვალოს იმისთვის, რომ ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენელმა მეტმა გოგონამ შეძლოს უმაღლესი განათლების მიღება?

დანართი 3.

კითხვები განათლების სფეროს წარმომადგენლებისთვის:

- 1) რამდენი წელია მუშაობთ განათლების სფეროში და რა პოზიციაზე?
- 2) რამდენად ხშირია გოგონების მიერ სწავლის შეწყვეტის შემთხვევები თქვენს გამოცდილებაში?
- 3) რა ფაქტორები განაპირობებს ყველაზე ხშირად ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენელი გოგონების გამოთიშვას უმაღლესი განათლების სისტემიდან?
- 4) რამდენად მნიშვნელოვანია ოჯახის გავლენა ამ პროცესში?
- 5) რა როლს თამაშობს განათლების მიღებაში ადგილობრივი კულტურული და სოციალური გარემო?
- 6) რამდენად მოქმედებს ნაადრევი ქორწინება გოგონების საგანმანათლებლო მომავალზე?
- 7) როგორ შეაფასებდით სახელმწიფო პროგრამების (მაგ: „1+4”) ეფექტიანობას?
- 8) რა განსხვავებებს ხედავთ იმ გოგონებს შორის, რომლებმაც გააგრძელეს სწავლა და რომლებმაც ვერ შეძლეს?
- 9) თქვენი აზრით, რა ნაბიჯები უნდა გადაიდგას იმისათვის, რომ შემცირდეს ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენელი ქალების გამოთიშვა უმაღლესი განათლების სისტემიდან?